

Nehéz szerelem²²

(Részletek)

VAS ISTVÁN

5²³

(A Jókai utcai lakás)

Ebben az időben azonban már külön gyerekszobát is kaptunk, az én szempontomból kissé elkésve. (Akár a százkötetes Jókait, melyet ugyan a tizenharmadik születésnapomra ajándékozott apám, de mert „még nem való nekem”, elzárta előlem, és csak néhány év múlva adta kezembe, amikor az összes Jókait kölcsönpéldányokból régen kiolvastam, és életemnek éppen abban a rövid korszakában tartottam, amikor gyönyörködni tudtam Zolában.) Hiszen mire a kissé merev, fehér bútorzatú gyerekszobát berendezték, már Évi is oly nagy lány volt, hogy nemsokára nem alhattunk egy szobában, én visszavándoroltam régi díványomra, ezúttal az ebédlőbe. Különben is, mint ahogy régebben a nem éppen gyermekhez illő, szecessziós-keleties szobákban, most is kissé otthontalanul éreztem magamat, koraérett kamasz lelkemmel a bababútorok között. [...]

Így hát számomra többé-kevésbé értelmetlen volt a gyerekszoba létesítése, mindazonáltal nem hiszem már, mint akkor, hogy szüleim csupán azért gondoltak rá ez időben, és nem előbb, mert minden a húgom körül forgott, és engem semmibe se vettek. Hanem korábban nem is igen volt rá mód; a gyerekszoba a család emelkedésével járt együtt, s apám-anyám nem is nekünk – saját maguknak tartoztak vele. Én pedig e tekintetben is ilyen felemás lény lettem: van is „gyerekszobám”, meg nincs is.

²² Budapest, Szépirodalmi, 1983.

²³ 17–24. old.

Ezt a gyerekszobát úgy nyerték szüleim, hogy Nagypapát és Miskát – bizonyára barátságosan – kitessékelték a belső, különállóbb és tisztább udvari szobából a konyha mellé, ahol természetesen mindenkinek át kellett járni, aki a konyhából a belső szobákba akart jutni és viszont. Ez volt azelőtt a mi hétköznapi étkezőnk és igazi gyerekszobánk, bár senki felnőtt se nevezte volna annak, hiszen nagyon is ódon külseje volt; ide kerültek Nagypapa kimustrált bútordarabjai. Nagypapa szobájában ott lógott két festmény a dédszülekről, a pipakészítő dédapa zsinóros atillában, szép magyar bajusszal. Nagypapa bútorait mi lenéztük, mivel sokkal fakóbbak voltak a miénkénél; ma már persze tudom, hogy ezek a kopott, enyhén díszített székek, szekrények, szerény és öntudatos biedermeier-méltóságukkal, nyugodtan lenézhettek volna – ha ugyan meg nem tették – a mi bútoraink ügyetlen pöffeszkedését. A használatból kikerült bútordarabok között volt egy végleg megrokkant hintaszék, melyen szabadon nyargalásztunk, meg a csizmahúzó, igazán kedvünkre cibálhattuk.

Általában ez a külső, udvari szoba a játékok, hancúrozások terepe volt. [...]

(A gang)

[...] a csüggedés megint álmodozásra, magamba-zárkózásra vezetett. [...] Ezeket az álmodozásokat csöppet se zavarták a konyhából beáradó szagok. Különösen nyáron nem, amikor a lakás udvari része elszakadt a belső szobák homályos világától, s egységet képezett a napsütötte folyosóval, azaz ganggal, ahol mi gyerekek nyáron a nap javarészét töltöttük. Ez a gang sivár és keskeny volt – fekete vasrács szegélyezte. A gang és az udvar élete egyhangú volt, gyerekek szemében mégis változatos, számomra lenyűgözően undorító. A társadalmat hamar megismertem, s mindjárt a visszajáról: a konyhák és mellékhelyiségek világát láttam meg, pongyolában és papucsban. A porolásokból felszálló por szaga sokszor már elvegyült a minden konyhaajtóból kiáradó ételszagokkal. Az ember azt hinné, hogy ebből szagzúzavár támadt. De nem. Déli egy órára pontosan az a szag alakult ki az udvarban, mint előző napon egy órákor. A „jó polgári konyha” szaga. Ezt az egyöntetű szagréteget időnként az udvar mélyéből egzotikus illat-láva öntötte el, a pörköldő kávé keserű illata, melyet a Mellinger Dávid és fiai fűszer- és gyarmatáru-nagykereskedés termelt ki. A cég rendkívül kövér „fiai” – vagy ezek már az unokák voltak? – a második emeleten laktak, hasonlóan kövér feleségeikkel, akiket állandóan hatalmas befőttesüvegek mögött lehetett látni, nyáron nyilván telerakván, télen kiürítvén azokat. Ők jelentették a ház arisztokráciáját.

A többi lakó is körülbelül egy vagyoni réteget képviselt, kivéve minden emelet 4. számú lakásának bérlőit, akik a hátsó lépcső mellett laktak, fürdőszobájuk nem volt, és a hátsó lépcsőházban elhelyezett árnyékszékekre jártak. Az a körülmény, hogy a mi emeletünkön a szomszédos négyes szám előbb zsidó, majd keresztény lakóit egyenlő mértékben lenéztük, és ismeretségüket mellőztük – azokat igazolja, akik szerint az osztálykülönbségek fontosabbak a faji különbségeknél. De a negligálás módjában már némileg megnyilvánultak a faji különbségek is. Salczerék ahhoz a réteghez tartoztak, amely fürdőszoba híján gyalázatosan elkoszosodik, még ha ruházatával és viselkedésével ki is emelkedik a szegénységből. A Salczer gyerekekkel nem volt szabad érintkeznünk – ez egyáltalában nem esett nehezünkre –, de a család többször is küldött hozzánk követséget, legalábbis nekik tulajdonítottuk azokat a poloskahullámokat, amelyek időnkint előntötték lakásunkat. Rendszerint nemigen jutottak tovább az udvari szobáknál, nagyrészt, mert Nagypapa bútorai előnyös terepet nyújtottak letelepedésre, másrészt, mert hamar megkezdődött anyám és a család részéről az ellentámadás, hajtűkkel és gyertyákkal, a ciánozás még nem lévén elterjedve polgári körökben. A poloskák eredetére vonatkozó feltevés igaznak bizonyult, a betörések megszűntek, amint Salczerék elköltöztek a házból.

Helyüket egy fiatal házaspár foglalta el. Ezektől nem kellett tartanunk se poloskák tekintetében, sem abban, hogy netalán a társaságunkat keresik. A férfi naponta legalább kétszer haladt el udvari ablakaink előtt, kora ősztől tavasz derekáig kifénylett, keskeny perzsagalléros télikabátban, azután vékony felöltőben, majd egy kopott, de mindig gondosan vasalt sűrű ruhában. Az „átmeneti kabát” hiányát akkor érthetetlennek találtam. S ha Salczerékkal szembetalálkozva rendszerint félrepillantottam – nem a tilalom miatt, hanem mert nem esett jól rájuk nézni –, e fiatal férfit nem győztem szemlélni. Minden csodálatos volt rajta, magas termete, sima szőke feje, télen-nyáron fakó arca és merev, jobbra-balra nem tekintő tartása, melyet homályosan ostobának és korlátoltnak éreztem. Salczerék kínos lazasága undorított, de megértettem; ennek a fiatal köztisztviselőnek kínos feszessége szintén visszatetszett, de valamilyen titkos módon vonzott és érdekelt.

(Lipótváros – Matild néniék lakása)

[...] Persze egészen más volt a helyzet, ha Matild néniékhez mentünk, vagy legalább tudtam, hogy séta közben oda is felugrunk. Azt az örömet, feloldódást, ami elfogott, ha hozzájuk beléptem, még ma is, józan ésszel is, meg tudom érteni. Ha már család, legyen család. A család, persze, ugyan-csak erős kötelék volt miköztünk is, hogy milyen erős, akkor kezdtem látni, amikor már jórészt kibújtam belőle. De rajtunk rossz kötelék volt, bénító; nekik jó és erőt adó. A hat fiú – Matild néni hat fia – amellet nem is a testvériséget testesítette meg a szememben, hanem a szabad és egészséges férfiak meleg cimboraságát, amely mindmáig a kedélyesség, humor, életkedv elérhetetlen forrását jelenti nekem. De ezenkívül a kis fiúban itt már a bútorok, a képek rögtön felébresztették azt a vonzódást, melyet „a Matild néniék” olyan sokáig ébren tartottak benne.

Nem mintha ez a lakás, ez a bútorzat értelmetlenségével, stílustalanságával és előkelőtlenségével elmaradt volna a mienké mögött. Sőt. Ha a mi lakásunk homályos volt, Matild néninél már az előszoba teljesen sötét, az udvariban pedig nappal is villany világított. Ha a mi karosszékeink csavaro-sak és ciradásak voltak, Matild néni székeinek karfái egyenesen oroszlánfejekben végződtek. Szóval, Matild néninél minden még értelmetlenebb és cifrább volt. De csak egy ideig. Nemsokára virágzott a konjunktúra – a húszas évek konjunktúrája, melynél ízléstelenebb és ártalmasabb csak az új háború konjunktúrája –, és a két család között megindult egy barátságos be-rendezkedési verseny, amelyben egy darabig apám vezetett. Voltaképpen már nem is két család, hanem négy folytatta ezt a versenyt, mert Béla és Oszkár, a két legidősebb fiú közben családot és otthon alapított, s a neki-lendülő karrier megduzzasztotta díszítőkedvüket. De apámnak se lehetett oka panasza: a Textil és a Tőzsde ontotta a pénzt, amely nemsokára már feleannyit sem ért.

Így hát hétről hétre a legképtelenebb dísztárgyak a lakásba hurcoltattak, és diadallal fogadtattak, különösen a felnőttek által. Az új szőnyegek persze engem is elragadtak, a selyem- és csipketerítők sokkal kevésbé. De ezek még hagyján, akárcsak azok a használhatatlan méretű asztalkák, amelyeket gyakran épp e terítők mutogathatása végett vásároltak. Legalább nem volt vitrinünk, mint a legtöbb finomabb lakásban, porcelán márkikkal és márk-i-nőkkel, elefántcsont Buddhával, elemezhetetlen kutnyuskákkal és majmok-

kal. Viszont mi se kerülhattünk el egy vörös és fekete színű, rikító kínai fejjel ékített „hiteles” kínai teakészletet. Általában a világtörténelem kirívóbb stílusai mind képviselve voltak egy-egy legújabbkori hulladékkal. S az az érdekes, hogy mindez nem zsidóvásári holmi volt: költséget és leleményt nem kímélve állították őket elő. És nem is kis lelemény kellett hozzá, hogy az utánzott stílustól éppen csak egy nehezen megnevezhető, de könnyen észrevehető és határozott érzéskülönbséggel különbözzenek. Apám egyik legbecesebb szerzeménye például két karosszék volt, persze a hozzájuk való asztalkával és selyemkendővel: a rokokó cifrázatát a mi polgári bútoraink nehézkességével egyesítették. Amellett olyan finom kék és szürke gobelinnel voltak bevonva, hogy a huzat csak akkor került le róluk, ha vendégeket vártunk, de azok se mertek leülni ezekre a műrekekre.

Voltak meghökkentőbb dolgok is. Egy vaskos, táncoló faun, sötétbronzból, kissé indokolatlan volt ún. polgári lakásban. Egy pőreségével is tisztességesnek ható márvány női akt kevésbé lett volna feltűnő, ha a műkereskedő vele együtt egy magas, karcsú, fekete márvány talapzatot is rá nem szózott volna apámra. A mennyezetre kusza bronz- és kristályüveg-csillárok kerültek, s ezek, ha valamennyi karocskájuk égett is, gondoskodtak róla, hogy fényüknél senkinek ne támadjon kedve huzamosabb ideig olvasni. Ennek orvoslására apámnak sikerült olyan állólámpát felfedezni, mely aztán lakásunk stílusát végső fejlettségében mutatta be. Ernyője nagy volt és zöld, ennél fogva az alatta elhelyezett két égő tapintatos és nőies fényt terjesztett. Maga a lámpa sötétbarna fából készült, és egy telt, meztelen sellőt ábrázolt. Teltsége azonban nem görögösen domború, hanem polgárian mellelt volt. Jobb karját feje fölé emelte, így tartotta az ernyőt és az égőket. Combtól lefelé – mert a hátsó része még látszott – halfarokban végződött a nő és a lámpa. Húgom erősebb családi kötöttsége még akkor is kitűnt abból, hogy magától értetődően tudott a fanimfa hónalja alatt olvasni, sőt rajzolgatni. Holott akkor már expresszionista stílusban.

7²⁵

(Lipótváros – a Sas utcai lakás)

Az új szerzeményeket három-nagy hetenként megcsodálták a vendégek. A család emelkedése folyamatosnak és biztosítottnak látszott. Évi kezdett gyerekből lánnyá változni. A lakás mindig szűkebbnek bizonyult a bútorok

25 27–31. old.

és a vendégek számára, különösen, amióta a családban divatozni kezdett a táncolás. Anyám természete – ellenszegülve ízlésének – vonakodott minden fényűzéstől és hivalkodástól, egyrészt lomhaságból és gyámoltalanságból, másrészt valódi szerénységből, sőt alázatból. Az ő ellenállása miatt volt kénytelen apám végül is lemondani arról a tervéről, hogy a Rózsadombon villát vegyen vagy építtessen. Igaz, ebben közrejátszott az is, hogy Évit, éppen amikor lánysorba lép, anyám nem akarta elzárni a világtól. Akkor ugyanis még nem látszott világosan, hogy a világ, vagy amit a szüleim annak hívtak, mindinkább kihúzódott a Rózsadombra és környékére. Különben is anyámban csak az Évire-gondolás tudta legyőzni természetes viszolygását attól, hogy ő is részt vegyen abban a gazdag életben, amelyet másoknál annyira megbámult. Így hát nem gördített legyőzhetetlen akadályokat az elé, hogy nagyobb lakásba költözzünk, ezúttal a Lipótvárosba. A ház azé a textil-cégé volt, amelynek apám volt igazgatója; maga az üzlet a földszintet foglalta el. A háznak már a külseje is előnyösen különbözött a Gyár utcáitól. Sima, komoly-szürke homlokzata szerényen illeszkedett e városrész legnemesebb hagyományaiba, melyeket a leghatározottabban a Főkapitányság és a Trieszti Biztosító empire épületei testesítettek meg. Bár ennek a city-építészetnek poézisét én épp akkor tudtam legkevésbé felfogni, mert kinőttem már a gyermeki, öntudatlan ragaszkodásból, de még nem szabadultam meg e hagyományoktól annyira, hogy elfogulatlanul és elnézően tudtam volna rájuk tekinteni.

Még kevésbé tudtam osztozni azokban az új reményekben, amelyekkel a család a költözés elé nézett. A házat azelőtt teljes egészében elfoglalták a raktárak és irodák. Most az emeleteket átalakították lakások céljára, központi fűtéssel, vadonatúj fürdőszobákkal. Apámnak előnyös helyzete volt: olyanná alakíthatta át a lakását, amint neki tetszett. És olyan keretet alakított ki, amibe belefért volna mindaz, amit az élet akkor ígért neki, az üzleti siker, a még több pénz, a vendégek jókedve (mert a családjára már akkor sem igen számíthatott), a nagyobb szabású összejövetelek, Évi társasági tündöklése és kitűnő partie-ja. Apám élete tetőpontján állt. Ha ezt akkor tudja, nyilván nem fogta volna el az a fennhéjázás, amely meglátszott nemcsak a lakás berendezésén, hanem alapvonalain is. Az öt szoba közül – nem számítva a nagyméretű hallt – kettő, Évié és az enyé, kicsi és keskeny volt, szüleim hálója a szokásos polgári méretű, az ebédlő és a szalon azonban, egyik három, másik hat ablakával, teremnek is beillett. Ezt a két termet nagy üvegajtók választották el egymástól és a halltól. A szalonból egy alkóvszerű helyiséget hasítottak le, s ezt a terem többi részétől két beugró fal választotta el, viszont elég széles boltív kötötte vele össze. A boltívet kétoldalt két oszlop tartotta – nem, nem tartotta, hanem díszítette. Az osz-

lopok görögösek voltak, persze olyasféleképpen, ahogy a karosszékeink rokokó-karosszékek. Mert míg a görögök megelégedtek egy-két stilizált szőlőlevéldísszel, ezeket a zöld oszlopokat arany szőlőindák, kacsok és fürtök pontos és élethű sokasága borította. Az oszlopfőkről akantusz-levelek helyett három-három tragikus álarc aranylott alá. Az oszlopokat, valamint a fal és mennyezet stukkódíszzeit egy keresett, azaz kereső szobrász alkotta. A bronzfaun, a fehér meztelen úrinő a fekete oszlop tetején, és főleg a hal-farkú lámpaasszony természetesen jól érezte magát ebben a környezetben. De azért ez a lakás még a Lipótvárosban sem volt mindennapi. Bár azt hiszem, az oszlopokra tekintve, kevesen érezték azt a zöld undort, amit én, sőt az első meghökkenés után tetszhetett is a családnak és a látogatóknak, de saját lakásukban nemigen alkalmaztak volna ilyen díszeket.

Kétségtől, itt egy társadalmi réteg ízléstelensége egyéni ízléstelenséggel párosult. Ezt azért is viseltem el olyan nehezen, mivel már sehogyan sem tudtam együtt érezni azokkal a kilátásokkal és igényekkel, amelyek a családot e különös lakberendezés felé vonzották. Sőt éppen a költözés éreztette velem a legkönyörtelenebbül, hogy mindentől elszakadni készülök. Nem mintha azelőtt is nem helyezkedtem volna szembe elég tudatosan a család világával. De akkor még, a kamaszkori szerelmes séták, zűrzavaros vallomások után jólesett, hogy otthon – mert ekkor még otthonnak éreztem – gyerekké süllyedtem vissza. S amikor munkások közé kezdtem járni, és első ízben éreztem azt a kételkedő kötelezettséget, amit számomra a szocializmus jelentett, még nem volt terhemre a szőnyegek és a fölösleges bútorok polgári biztonsága. Szürrealista próbálkozásaimat már a modern mesterek elé terjesztettem, de nem árultam el nekik, hogy a régi lakás sötét és meghitt mágiája némileg függetlenít engem ezektől a költői játékoktól.

Ez a meghitt mágia megszűnt, mihelyt az új lakásba költöztünk. A legrégebbi bútorok, a komoly zongora, a vidám ingaóra, a súlyos ebédlőasztal – bár körülötte kidobták a szakadt szalmafonatú székeket, s helyükre ravasz, kényelmetlen támlájú új székek kerültek –, sőt a kredenc is (mert pohárszéknek mégse mondhatom) hatalmas tükreivel és kis szekrényrészeivel, igyekeztek fenntartani a folytonosságot. De hiába. A lakás új elemei mind elidegenítően hatottak rám. Holott egy részüket értelmezhettem volna kedvezően is. A nagy üvegajtó tágas és fényes nagyvilágiasságát, a bősége-sebb és szabadabb teret a régi túlzúsúltsággal szemben egyszerűen hidegnek és lakatlannak éreztem. Igaz, hogy ezeket a modern és akkori ízlésem számára kívánatos elemeket a faldíszek és újabb bútorok középpolgári szecessziója maga stílusához alakította. E személytelen stílus mellett a konjunktúra utolsó éveiben az árnyaltabb művészet is belopódzott a polgári lakásokba. A festészet egyénibb díszítése már gyerekkoromban se hatott rám

zavartalanul. A falakon legrégebben lógó és jelentéktelen ábrázolások ugyan még semmi igényt se támasztottak a gyerek képzeletére. A rózsza volt és a pásztorlány pásztorlány, éppúgy, ahogy egy meghatározhatatlan dísz tárgyunk a rézáról rézlevelet kóstoló rézszarvas szarvas volt. Néhány híres festmény másolata – apám hozta haza őket Olaszországból – egészen másképp hatott rám. Gondolni sem lehetett arra, hogy ezek csupán díszei a lakásnak. Majdnem vallásos tisztelettel óvakodtam kutatni, mit is ábrázolnak. Sötétek voltak és érthetetlenek, egy nagyobb szabású lét látványára csigázták gyerek szemünket. A később vásárolt képek felemás igénye azonban megzavart, és tanácstalanná tett. Azóta tapasztaltam, hogy az ún. művelt nagyközönség elképesztő képzőművészeti ízléstelenségének egyik főoka, hogy már legkisebb gyerekkorától kezdve képek veszik körül. Ennélfogva a múzeumok tiszteletre méltó magassága és a lakások hangulatos díszei két teljesen összefüggéstelen világot jelentettek neki. Ez még hagyján, legalább nem keverné össze a műfajokat. A baj ott kezdődik, hogy az eleven művészetet többnyire nem a múzeum, hanem a lakás, sőt – ami rosszabb – az otthon szempontjából szemléli. Márpedig, valljuk be, a jelentősebb képek többsége nem olyan, hogy akár a „művelt” ember is „otthon” szívesen látná. Kiválóbb festményre különben is megalázó, hogy abból a szempontból ítélik meg, vajon illik-e a függönyhöz és a tapétához. Erre ugyan már festőktől is hallottam azt az ellenvetést, hogy a középkorban egyáltalán nem ismerték az öncélú, csak az alkalmazott művészetet. Igen ám, de egészen más egy székesegyházhoz vagy egy román kápolnához, vagy akár egy reneszánsz-herceg palotájához alkalmazkodni, mint egy jobb módú polgári lakáshoz. „*Ceterum censeo burzsoáziám delendam esse*” – mondtam épp akkoriban, amikor az új lakás még új volt.

De mielőtt ezt a sommás társadalomszemléletet fölfedeztem, sokszor álltam meg csodálattal egy akt előtt, amely a főfalat foglalta el. Kék és piros takarók között nyúlt el a meztelen nő, aki karcsú és mégis telt alakjával, ápolt hússzínével valóban megtestesítette azt, ami a festő vásárlói számára *alles, was gut und teuer* – hogy olyan kifejezést használjak, amely gyakran hangzott el az akt alatt összegyűlt vendégek szájából. Hogy a nő csakugyan *drága* volt, ezt igazolta a hosszú gyöngysor, amelyet beszédes mozdulattal tartott arca elé. Profilja ennélfogva nagyon világosan kivehető volt, de a festő elmés megoldással, ámbár kissé bonyolultan, olyan mozdulatot választott, hogy háttal fordult felénk, és így nem mulasztottuk el igen előnyös üldözmaikat sem. Apám képvásárlásait Tamás mester, a későbbi Tamás-galéria tulajdonosa irányította. Akkoriban, úgy látszik, Magyar-Mannheimer, Katona Nándor, Hermann Lipót, Koszta, Szüle Péter voltak legkelendőbbek a Lipótvárosban – a mi képeinkből ítélve. Végül aztán hogy, hogy nem,

három olyan kép is került a lakásunkba, mely a tágasabb művészet felé is utat nyithatott volna. Iványi-Grünwald egy képe, a „Fürdőző nők”, mire hozzánk érkezett, sajnos, már egy számomra elavult stílust képviselt, és akkoriban némileg korlátolt és türelmetlen voltam. De Rudnay Gyula képe az elválasztó stílus közegén is utat talált hozzám, szenvedélyességével és témájával. Az egyik barnásvörös magyar faluvége volt viharban, olyan romantikus-népies táj, amilyen Ady néhány versében található. A másik rongyos csavargó, dombháton elnyúlva, rendkívül keserű és kihívó arccal és pózzal, még sötétebb tónusban. Ha lehetetlen volt egy-egy vendégségünkről megszöknöm, gyakran vetettem pillantást erre a két képre. Csak erősítették bennem az ellenséges érzést a vendégekkel, a családdal, általában az egész otthontalan otthonnal szemben.

19²⁶

(A modern lakások)

...azóta, hogy a Bauhaus köteteiben az első csőbútorokat és üvegasztalokat megláttam, már nyolc év telt el, és a párhuzamosan indult „modern” törekvések közül a lakberendezés érte el a leggyorsabb és legáltalánosabb beérkezetséget. A fiatal nemzedék hamar házasodott, és minden visszafojtott reformkedvét a lakásra fordította. Barátaink és ismerőseink sorra hívtak meg újonnan berendezett lakásaikba. Ezeknek az egy- és kétszobás lakásoknak vagy garzonszobáknak nagyjából az Újlipótváros volt újdonsült és illő kerete... Az Ólipótváros, igaz, komorabb volt, és ami nagyobb baj – az arisztokraták empire-maradékaitól eltekintve – ízléstelenebb. Viszont – bár az Újlipótvárosban a korszerű építészet napimádó elvei érvényesültek – a régi szellősebb volt és szabadabb. A homlokzatok és lépcsőházak egyöntetűségét a fiatal orvosok, mérnökök, magántisztviselők és irodalmárok lakásai túlszárnyalták. Mindenütt ugyanazok az üveglappal borított asztalok, színesre festett szekrények, a merészebbeknél csőbútorok, az óvatosabbaknál egy újfajta bútoregyenruhával bevont, ferde hátú karosszékek, rekamiék, beépített alkotmányok, melyek a ruhaszekrényt, pohárszéket, könyvszekrényt, s néha a kutya fekhelyét egyesítették. Az új stílus legfőbb érve a lakályosság és ésszerűség volt. De nagy hőségnek kellett áramlani a csövekben ahhoz, hogy az ember ne fázzék ezekben a szobákban. Az igazán következetesen modern hajlékokban csak nagyon vigyázatosan volt szabad mo-

²⁶ 49–51. old.

zogni, mert a tárgyak legkisebb helyváltoztatása is képes volt felborítani a szoba egyensúlyát, és zavarba hozni a háziasszonyt. Ez az ingatag egyensúly csak azokkal a nippelkkel, kézimunkákkal teletömött újlipótvárosi szobákkal vetekedhetett, ahol, ha a plüss karosszékekben kissé könnyelműen mozgottunk, lesodortunk egy csomó odaillesztett csipkeköröcskét. Ugyanilyen vitás volt az új stílus puritánsága is. A cikcakkos kaktusztartó a falakon az icipici cserepekkel például szinte kötelező volt a húszas évek végén és a harmincasok elején. Ezekben a díszekben mégis kifejezésre juthatott némi korlátolt változatosság, mely egyúttal a háziak világnézeti választását vagy fordulását is elárulta. A gyárképményeket és szögletes proletárokat ábrázoló festmények, a kerámia-Madonnák, és a mind sűrűbben felbukkanó népi szöttek egy-egy mozgalom választékosabb jelvényei voltak.